

Demokracie jako výhra v loterii

Psáno pro Britské listy, zveřejněno 14.9.2009

Diskuze o možnosti uhádnout výsledky loterie inspirovaná britským kouzelníkem uhýbá na slepou kolej. Snaha vysvětlit použitou techniku mystifikace staví mimo hru naprosto skutečně existující „moudrost davu“. Ta se sice neuplatní při pokusech o zbohatnutí, ale může přinést zajímavé impulsy naší strádající demokracii.

Surowieckého kniha o moudrosti davu se zabývá mnoha seriózně zmapovanými případy, kdy je výsledek získaný na základě průměrování názorů velkého počtu osob lepší, než nejlepší předpověď jednotlivce. Autor se ovšem příliš nezabývá vysvětlením příčin tohoto jevu. A tak za ním můžeme spatřovat kolektivní nevědomí, telepatii, vesmírnou moudrost, cestování časem a další skvělé vynálezy..

Háček je v tom, že jakmile zatáhnete do úvah telepatii, stanete se automaticky nedůvěryhodní a bulvární. Vaše názory nebude nikdo brát vážně. Hle ukázka moudrosti davu! Proto je třeba zdůrazňovat, že skupinová schopnost najít správná řešení existuje a je vysvětlitelná (i bez telepatie) a legálně prokazatelná běžnými statistickými metodami.

Představme si dostatečně velkou skupinu inteligentních entit (o tom jak má být velká viz [Zákon velkých čísel](#)) nezávisle na sobě hodnotících určitou situaci a hledajících její řešení (které nesmí být lehce odvoditelné na základě analytické úvahy nebo matematického vzorce).

Mysl respondentů po prvotní marné snaze najít východisko jednoduchou logickou úvahou zapojí intuitivní uvažování. To se realizuje bez přímé účasti vědomí. Prostě taková krabička, do které hodíme otázku a někdy brzo ráno v polospánku z ní vypadne odpověď. Všichni to známe. Oceňujeme, že krabička přináší skvělé výsledky. Ale také víme, že někdy naprosto zklame – snad proto, že neumíme dobře naslouchat svým vnitřním hlasům.

Průměrování intuitivních názorů velké skupiny odstraňuje zásadní nedostatek tohoto typu uvažování – jeho nespolehlivost. Někdo se v předpovědi splete, někdo uvažuje částečně správně, většina se trefí, prostě proto, že intuice funguje (jinak by ji vývoj lidského druhu bez milosti eliminoval).

I intuitivní uvažování však vyžaduje alespoň základní vhled do problému a jeho skupinová aplikace nezávislost jednotlivých myslí. Pokud jsou respondenti nezávislí, neovlivnění nějakou společně sdílenou myšlenkou, vytváří frekvence jimi dodaných řešení zvonovou křivku (blízkou [Gaussovu normálnímu rozdělení](#)). Střední hodnota či maximum (je-li křivka symetrická) pak představují s vysokou pravděpodobností správné řešení problému.

Rozhodování založená na zmnožené intuitivní kapacitě našich myslí jsou patrně nejkvalitnější metodou řešení problémů - pokud se smíříme s tím, že jsou poplatná obecně sdílené úrovni znalostí a nejsou průlomová. Prostě rozmotávají uzel a není od nich možno čekat, že vejce uvaří, než jej postaví na špičku.

Problém ovšem spočívá v nezávislosti inteligentních entit, které se účastní rozhodování. Galtonovi hadači váhy osla byli skoro s jistotou nezávislí. V některých případech však skupinové ovlivnění dosahuje obřích rozměrů. Například svobodné referendum uskutečněné v roce 1936 v Německu by skoro jistě ukázalo, že nejlepším řešením pro stát je vláda Adolfa Hitlera.

Seriózní odpůrci přímé demokracie používají právě argument „závislosti“ respondentů, která se podle nich zvětšuje s tím jak politické strany používají dokonalejších marketingových metod (je přitom zajímavé, že jim nevádí zjevná „závislost“ občanů při volebním aktu). Opak je však pravdou. V internetové společnosti se stále více prosazuje filozofie individualizmu a nezávislosti na skupinově sdílených názorech.

Funkční aplikace přímé demokracie nicméně vyžaduje aby její účastníci (občané a stát) splňovali určitá kritéria. Referenda uskutečňovaná nedávné době například v

Čečensku jsou silným argumentem, že ne vždy a ne všude je tato forma účasti na vládě vhodná. Nemůže být efektivní tam, kde existuje silný mocenský tlak na výsledek a tam, kde existuje silný jednotný ovlivňující prvek – například aktivně prociťované náboženství.

Země Evropského společenství jsou ale z pohledu státních tlaků i nezávislosti respondentů pro přímou demokracii skoro ideální jakkoli se nás reklamní agenti snaží přesvědčit, že my masa jsme schopni podlehnout jejich svodům. Je to pravda jen velmi omezeně. Lidská mysl je robustní nástroj trénovaný ve střetech s různými formami propagandy. Intuitivní uvažování tíhne nadto k ovlivňování spíše city než argumentací agenturních teenagerů. Ostatně marný boj marketingových politických agentur o vliv na myšlení českých voličů můžeme sledovat v právě probíhající – byť na chvíli přerušené – reality show.

Vše – od neschopnosti současného systému a jeho protagonistů zajistit rozumnou vládu lidských věcí až po přesvědčivou schopnost davu myslících, svobodných a vzdělaných občanů správně rozhodovat – svědčí pro to, že vhodným řešením současné krize demokracie v Evropě je nekompromisní aplikace její přímé formy do státních a unijních rozhodovacích (zákonodárných) struktur. Pochopitelně postupně, ale s jasně formulovaným cílem a způsobem jeho dosažení. Je zajímavé a vyprovádající, že se k takovému programu nehlásí ani jedna politická strana v současných českých volbách.